

חוק יסוד מדינת הלאום

בשנת 1980 הביא ראש הממשלה דאז, מנחם בגין, לחקיקת חוק יסוד: ירושלים בירת ישראל. היה זה שנה אחרי הסכם השלום עם מצרים, שהבטיח שקט בגבולנו הדרומי למשך עשרות שנים. אולם ההסכם היה קשה לבגין ולתומכיו: הוא חייב את פינוי חצי האי סיני וגם את פינוי כל היישובים שהקימה ישראל בסיני, בניגוד מוחלט לעמדותיו המוצהרות של בגין שאף הבטיח כי לאחר פרישתו יעבור להתגורר באחד מהם. היו בהסכם גם הוראות בעניין זכויות העם הפלסטיני, ואפשר שחוק יסוד: ירושלים היווה פיצוי על ההסכם ה"יוני" עם מצרים. באמצעותו ניתן היה להוכיח כי הגישה הלאומית הגאה לא ננטשה, ומה לנו מעשה מלהיב יותר מדבר חקיקה המבהיר זאת.

ירושלים היא בליבו של העם היהודי יותר מ־2,000 שנה, בלי שום חוק של הכנסת. היא גם הייתה בירת המדינה, וגם זה בלי שום חוק יסוד. יתר על כן, למרות ההתנגדות בעולם להכרה בירושלים כבירת ישראל היו לא מעט מדינות שהעבירו את שגרירותיהן לירושלים, ועד לשנת 1980 כבר היו בעיר קרוב ל־20 שגרירויות של מדינות שונות. אבל רוב אומות העולם עדיין לא חפצו להכיר בירושלים כבירתנו, והגיע כנראה הרגע "להראות להם".

חוק יסוד: ירושלים בירת ישראל השיג, כמוכח, תוצאה הפוכה. התגובה הבינלאומית הייתה קשה. תוך זמן קצר קיבלה מועצת הביטחון החלטה שקראה לביטולו. בעקבותיה העבירו רוב המדינות שהייתה להן שגרירות בירושלים את שגרירותיהן לאזור השפלה, והשאר עשו זאת כעבור זמן. כיום לא נותרה בירושלים אפילו שגרירות אחת לרפואה. גם מבחינתה של ישראל לא שינה החוק דבר. ירושלים הייתה ונשארה בירתנו. אומות העולם מסרבות להכיר בכך, ולחקיקה ישראלית שתנסה לכפות עליהן לעשות זאת אין בעיניהן שום משמעות.

אין בכוחם של חוקים דקלרטיביים כאלה לפתור מחלוקות עיוניות או חברתיות, והם במקרה הטוב חסרי תועלת ובמקרה הפחות טוב גורמים נזק. חקיקה כזו תתגלגל בהכרח לפתחו של בית המשפט, שיידרש להכריע במחלוקות אידיאולוגיות שאינן בתחומו, והימין, הרוגל בחוק זה, ימצא את עצמו זועק שוב על כך שבית המשפט מעניק לחוק – פרי יוזמתו של הימין עצמו – פירוש אקטיביסטי.

יש לנו די והותר חוקים הקובעים את אופייה של המדינה, ודי להזכיר את חוק השבות הפותח את שערי הארץ בפני כל יהודי ובני משפחתו. יש לנו, אגב, גם את חוק הדגל, הסמל וההמנון, שנחקק ב־1949 מיד לאחר קום המדינה.

ההכרזה המיותרת הנוספת לא תוסיף דבר ולא תפתור דבר. היא גם לא תשיב על השאלה מי נכלל בעם היהודי והאם המדינה היא גם מדינתו של בן לאב יהודי ולאם שאינה יהודייה, או של מי שעבר גיור רפורמי או קונסרבטיבי. ייתכן שהחוק נועד להסביר לערבים מהי מדינת ישראל. אולם הצהרות חקיקתיות משכנעות רק את אלה שמשוכנעים ממילא, כפי שלמדנו מחוק ירושלים.

במצב הנפיץ כיום, בכוחו של החוק רק לגרום נזק ולהחריף את יחסינו עם בני המיעוטים, וכך עלול לקרות גם אם החוק ימותן וירוכך. ולבסוף: אם נספח את השטחים על כל תושביהם תהפוך ישראל למדינה דו־לאומית, ללא קשר למה שהכנסת הנוכחית תכתוב בחוק זה או אחר, אפילו יקראו לו חוק יסוד. ■